

**ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА
РАКОЦІ ІІ**

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та
управління закладами освіти**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З
ДИСЦИПЛІНИ**

«Професійна етика та професійна компетентність»

Магістр
(рівень вищої освіти)
01 Освіта/Педагогіка /
(галузь знань)
013 «Початкова освіта»

Берегове 2025 р.

УДК 174:378.147

Д 48

Методичний посібник створений для реалізації цілей і завдань дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність» для магістрів за напрямом підготовки 01 «Освіта» спеціальності 013 «Початкова освіта. Посібник містить силабус дисципліни, теоретичний матеріал для опрацювання, методичні рекомендації до проведення практичних занять та виконання самостійних робіт, тестові завдання, список використаних джерел. Посібник може використовуватися як студентами, так і аспірантами, молодими викладачами.

Затверджено до використання у навчальному процесі на засіданні кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ (протокол № 1 від «13» серпня 2025 року)

Розглянуто та рекомендовано Навчально-методичною радою Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ (протокол № від 7 від «26» серпня 2025 року)

Рекомендовано до видання в електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ (протокол № 8 від «28» серпня 2025 року)

Підготовлено до видання в електронній формі (PDF) кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ

Розробник методичних вказівок:

Депчинська Іветта Аттілівна, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім.Ференца Ракоці ІІ

Рецензенти:

Зорочкіна Тетяна Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової і спеціальної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Тягур Василь Михайлович, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту ім.. Ференца Ракоці ІІ

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua)

Депчинська І.А. 2025
© Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти
та управління закладами освіти, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Силабус.....	7
Основні теми дисципліни та теоретичний матеріал для опрацювання..	15
Змістовий модуль 1.....	15
Змістовий модуль 2.....	18
Змістовий модуль 3.....	21
Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійної роботи студентів... ..	27
Практичні (семінарські) заняття та самостійні роботи.....	32
Самостійні роботи студентів	39
Запитання та завдання... ..	41
Питання на іспит.....	44
Тести з курсу «Професійна етика та професійна компетентність»	45
Рекомендована література... ..	49

Вступ

Курс «Професійна етика та професійна компетентність» займає важливе місце в системі підготовки магістрів за напрямом підготовки 01 «Освіта» спеціальності 013 «Початкова освіта». Вивчення предмету сприяє формуванню високих моральних якостей у фахівців, розвитку професійної культури, підвищенню якості роботи та зміцненню довіри в суспільстві. А також сприяє розширенню загального етико-педагогічного кругозору студентів, формуванню професійно-педагогічного, наукового світогляду, цілісної системи знань про етичні засади, норми, принципи, цінності.

Професійна етика є основою для формування професійної культури, яка передбачає дотримання певних норм і правил поведінки в професійній діяльності. Розуміння етичних принципів допомагає фахівцям приймати обґрунтовані рішення, уникати конфліктів та покращувати якість своєї роботи. Дотримання етичних норм сприяє формуванню довіри між фахівцями та суспільством, що є важливим для успішної професійної діяльності.

Вивчення педагогічної етики сприяє формуванню морально відповідальної, етично грамотної та педагогічно компетентної особистості вчителя. Це допомагає аналізувати педагогічний процес як процес моральних відносин, а також розвивати навички етичної поведінки та такту у взаємодії з учнями та колегами.

В цілому, вивчення професійної, педагогічної етики є важливим для формування відповідальних, компетентних та моральних фахівців, які здатні працювати на благо суспільства.

Щоб активізувати самостійність майбутніх магістрів в оволодінні етичними знаннями, вміннями, автор обирає такі практичні завдання, самостійні роботи, тестові завдання, які на нашу думку, спрямовані, насамперед, на розвиток інтересу до етико-педагогічних знань, сприятимуть формуванню у студентів світогляду, мотивації до самостійної науково-педагогічної діяльності, їх подальшої педагогічної культури.

Навчально-методичний посібник написаний згідно з програмою курсу «Професійна етика та професійна компетентність» і віддзеркалює систему моральних норм, принципів і правил, які регулюють поведінку фахівців у професійній сфері та у сфері освіти зокрема. Вона охоплює питання моральних відносин у трудових колективах, моральні якості фахівця, взаємини з колегами, учнями та іншими учасниками освітнього процесу, а також питання етичної відповідальності.

Пропоновані матеріали адресуються студентам і викладачам педагогічних інститутів та університетів України. Практичні та тестові завдання можуть використовуватися при вивченні курсу «Етика», «Педагогічна етика», «Професійна етика» студентами педагогічних ВНЗ.

Мета навчальної дисципліни.

Основною метою курсу «Професійна етика та професійна компетентність» є формування та стабілізація індивідуальної та колективної ідентичності, створення умов для співпраці між окремими особами та групами, заохочення до рефлексивного мислення та формування здатності орієнтуватися в складних етичних ситуаціях в освітньому середовищі.

Цьому сприяють моральні принципи, що ґрунтуються на культурних традиціях, ознайомлення з суспільними нормами, а також розвиток соціально-емоційних навичок, які формуються в процесі індивідуального мислення.

Навчальний предмет «Професійна етика та професійна компетентність» охоплює важливі аспекти ставлення людини до інших, до суспільства, навколишнього середовища та до самої себе. Завдяки цьому студент отримує синтезований підхід, у межах якого він може рефлексивно осмислювати власний життєвий досвід і знання, набуті в інших галузях.

Професійна та педагогічна етика відіграють вирішальну роль у діяльності педагогів, забезпечуючи рамки відповідальної та етичної поведінки у професійному середовищі. Ці етичні засади охоплюють стандарти, настанови й цінності, які регулюють взаємодію педагогів з учнями, батьками, колегами та ширшою освітньою спільнотою.

Завданням курсу є:

- визначення етичних проблем: студенти повинні вміти розпізнавати й чітко формулювати етичні виклики в освітньому середовищі;
- застосування етичних рамок: студенти повинні вміти застосовувати етичні теорії та принципи для аналізу й вирішення проблемних ситуацій;
- аналіз кейсів: студенти повинні вміти аналізувати реальні ситуації та ухвалювати зважені етичні рішення;
- рефлексія щодо особистих цінностей: студенти повинні критично осмислювати власні цінності та їх вплив на професійну поведінку;
- етична комунікація: студенти повинні ефективно та шанобливо спілкуватися з учнями, батьками, колегами та іншими учасниками освітнього процесу;
- відстоювання етичних практик: студенти повинні виступати за дотримання етичної політики та практики у закладах освіти та громадах;

- дотримання правових і етичних стандартів: студенти повинні дотримуватись норм, що регулюють конфіденційність, приватність та інші професійні обов'язки.

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Ступінь вищої освіти	магістр	Форма навчання	денна/заочна	Навчальний рік/семестр	2025-2026 I/1 семестр
-----------------------------	----------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------	------------------------------

Силабус

Назва навчальної дисципліни	Професійна етика та професійна компетентність
Кафедра	Кафедра педагогіки, психології, початкової та дошкільної освіти, управління закладами освіти
Освітня програма	013 Початкова освіта
Тип дисципліни, кількість кредитів та годин (лекції/практичні/семінарські/лабораторні заняття/самостійна робота)	Тип дисципліни: обов'язкова Кількість кредитів: 4 Лекції: 20 Семінарські/практичні заняття: 10 Лабораторні заняття: Самостійна робота: 60 Вид контролю: екзамен
Викладач(і) відповідальний(і) за викладання навчальної дисципліни (імена, прізвища, наукові ступені і звання, адреса електронної пошти викладача/ів)	Депчинська Іветта Аттілівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової та дошкільної освіти, управління закладами освіти E-mail: depcsinszka.ivett@kmf.org.ua
Пререквізити навчальної дисципліни	Етика, Педагогіка, Інноваційні методи навчання у початковій школі
Анотація дисципліни, мета, завдання та очікувані програмні результати навчальної дисципліни, загальні та фахові компетентності, основна тематика дисципліни	<i>Анотація</i> Професійна етика покликана дати теоретичне обґрунтування сутності трансформації загальних норм і принципів моралі до специфічних умов професійної діяльності людей відповідно до уявлень про професійний обов'язок, благо, добро і зло, справедливість, совість, честь та інші моральні цінності. Курс «Професійна етика та професійна компетентність» має чітку професійну спрямованість і покликаний забезпечити високий теоретичний рівень знань студентів з основ професійної етики та службового етикету, вироблення практично-методичних умінь, що забезпечать майбутнім учителям самостійність у роботі, сприятиме вихованню інтересу до творчої педагогічної діяльності.

Мета дисципліни

Метою вивчення дисципліни є надання знань, умінь, навичок та компетенцій щодо розуміння основних морально-етичних цінностей, принципів, норм та категорій, застосування діяльності. А також формування моральної культури, відчуття відповідальності та обов'язкового дотримання вимог моралі; розкрити систему формування світогляду педагога.

Компетентності

Інтегральна компетентність: здатність компетентно розв'язувати різноаспектні комплексні задачі і проблеми психолого-педагогічного характеру в галузі початкової освіти, керуючись принципами толерантної комунікації, культурної і міжкультурної взаємодії, творчої, креативної й інноваційної професійної діяльності у виробничих ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК2. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК10. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Здатність працювати в команді.

ЗК11. Здатність відповідально приймати рішення з урахуванням соціальних і етичних цінностей та правових норм.

ЗК13. Здатність спілкуватися державною мовою.

ЗК14. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК16. Здатність до оволодіння сучасними знаннями для самовдосконалення й розвитку загальної та професійної культури.

Фахові компетентності:

ФК-5. Здатність застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей початкової школи в стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

ФК-7. Здатність проектувати та застосовувати сучасні педагогічні технології забезпечення оптимальних умов пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, аналізувати та оцінювати різноманітні психолого-педагогічні, методичні фактори, передбачати можливі наслідки їх застосування.

ФК-8. Здатність організувати навчально-пізнавальну та виховну діяльність молодших школярів, організовувати їхню самостійну, пошукову роботу, розробляти навчально-методичні матеріали щодо покращення якості роботи та професійної майстерності; організовувати власну діяльність і конструктивну взаємодію між учасниками освітнього процесу.

ФК-9. Здатність застосовувати сучасні методи, технології, прийоми, засоби навчання і виховання у сфері початкової освіти, опираючись на знання з педагогічних дисциплін, предметних методик.

ФК-10. Здатність надавати методичний супровід освітньої діяльності початкової школи, застосування новітніх методик у початковій школі, здатність використовувати досягнення педагогічної науки та практики в освітній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН-2. Знати нормативно-правові документи, що регламентують діяльність закладу загальної середньої освіти; напрями діяльності (адміністративна, методична, контролююча, проектна, освітня, виховна, фінансово-господарська тощо) вчителя початкової школи, функціональні обов'язки; права і обов'язки суб'єктів освітнього процесу; обсяг і функції роботи вчителя початкової школи; принципи адміністрування та управління; умови і передумови функціонування закладу загальної середньої освіти.

ПРН-4. Знати традиційні та інноваційні технології організації і проведення методичної роботи в закладі загальної середньої освіти за напрямами, обумовленими посадовими обов'язками вчителя початкової школи.

ПРН-5. Володіти знаннями про організацію методичної та навчальної діяльності вчителя початкової школи; уміннями організовувати навчально-пізнавальну та виховну діяльність молодших школярів.

ПРН-6. Знати про сучасні тенденції, закономірності розвитку технологій, методик педагогічних дисциплін; сучасні наукові, методологічні та педагогічні засади, на яких побудовані навчальні курси, предмети; методики підготовки та проведення навчального процесу в закладі загальної середньої освіти; особливості сучасних інноваційних технологій та методики їх втілення в навчальний процес.

ПРН-7. Володіти уміннями і навичками забезпечення організації освітнього процесу в навчальному закладі загальної середньої освіти з урахуванням принципів початкової освіти, зокрема дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, компетентнісного підходу в умовах двомовного середовища.

ПРН-8. Демонструвати уміння і навички роботи вчителя початкової школи: надавати методичну допомогу вчителям за всіма напрямами програм навчання і виховання молодших школярів, готувати й проводити різні форми методичної роботи з підвищення кваліфікації: семінари, практикуми, тренінги, консультації та інші заходи методичного спрямування. Організовувати роботу методичного об'єднання, методичної ради загальноосвітнього навчального закладу.

ПРН-12. Уміти розробляти документацію щодо навчання, виховання та методичної, організаційної роботи вчителя початкової школи, інспектора, уміти аналізувати, узагальнювати і поширювати передовий педагогічний досвід.

ПРН-15. Прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітньо-виховного процесу на засадах етики професійного спілкування, застосовуючи правила

	мовленнєвого етикету. ПРН-16. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культурних особливостей співрозмовника. ПРН-18. Оцінювати власну діяльність з позицій культурно-історичної, екологічної, духовної, морально-естетичної, педагогічної цінності. Основні теми дисципліни: Змістовий модуль 1. Тема 1. Історія та умови виникнення етики. Тема 2. Поняття загальної етики. Гуманітарна етика та її принципи. Тема 3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики. Змістовий модуль 2. Тема 4. Особливості етики різних професій. Тема 5. Предмет та завдання педагогічної етики. Категорії педагогічної етики. Тема 6. Зародження і розвиток педагогічної етики. Змістовий модуль 3. Тема 7. Сутність та функції педагогічної моралі. Тема 8. Особливості педагогічної етики у вищій школі. Тема 9. Педагогічний такт як основа професійної діяльності вчителя. Тема 10. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя початкової школи.						
Критерії контролю та оцінювання результатів навчання	Навчальні досягнення магістрантів із дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100. <table><tr><th>Семестрові завдання</th><th>Бали</th><th>Критерії оцінювання</th></tr><tr><td>Змістовий модуль 1. Тема 1. Історія та умови виникнення етики. Тема 2. Поняття загальної етики. Гуманітарна етика та її принципи. Тема 3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики.</td><td>10</td><td>Кількість балів за роботу залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у</td></tr></table>	Семестрові завдання	Бали	Критерії оцінювання	Змістовий модуль 1. Тема 1. Історія та умови виникнення етики. Тема 2. Поняття загальної етики. Гуманітарна етика та її принципи. Тема 3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики.	10	Кількість балів за роботу залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у
Семестрові завдання	Бали	Критерії оцінювання					
Змістовий модуль 1. Тема 1. Історія та умови виникнення етики. Тема 2. Поняття загальної етики. Гуманітарна етика та її принципи. Тема 3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики.	10	Кількість балів за роботу залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у					

			виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.
	Змістовий модуль 2. Тема 4. Особливості етики різних професій. Тема 5. Предмет та завдання педагогічної етики. Категорії педагогічної етики. Тема 6. Зародження і розвиток педагогічної етики.	10	Кількість балів за роботу залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.
	Змістовий модуль 3. Тема 7. Сутність та функції педагогічної моралі. Тема 8. Особливості педагогічної етики у вищій школі. Тема 9. Педагогічний такт як основа професійної діяльності вчителя. Тема 10. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя початкової школи.	10	Кількість балів за роботу залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.
Шкала оцінювання: національна та ECTS			
Сума балів		Оцінка	Оцінка за національною шкалою

	за всі види навчальної діяльності	ECTS	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
	90–100	A	відмінно	зараховано
	82–89	B	добре	
	75–81	C		
	64–74	D	задовільно	
	60–63	E		
	35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
	0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
	Інша інформація про дисципліну (технічне та програмне забезпечення дисципліни тощо)	До екзамену допускаються студенти, які відвідували лекційні та семінарські заняття, опрацювали рекомендований мінімум навчальних завдань, прозвітували про самостійну роботу, виконали запропоновані реферативні роботи, і накопили 60 балів на протязі одного семестру.		
У процесі оцінювання навчальних досягнень магістрів з курсу «Професійна етика та професійна компетентність» застосовуються такі методи:				
- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда; - методи письмового контролю: письмове тестування, модульна контрольна робота, реферат, есе; - методи самоконтролю: самооцінка, самоаналіз.				

Інша інформація про дисципліну (технічне та програмне забезпечення дисципліни тощо)	<i>Політика щодо академічної доброчесності.</i>			
	Усі види письмових робіт перевіряються на наявність плагіату і є такими, що виконані при наявності не менше 80% оригінальності авторського тексту. Списування під час виконання письмових контрольних видів робіт заборонено. Користуватися мобільними пристроями під час проведення різних видів контролю успішності, дозволяється лише з дозволу викладача.			
	Положення про академічну доброчесність в ЗУІ Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освіти в ЗУІ			

Методичне забезпечення				
• підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, наукові періодичні видання;				

	• плани-конспекти лекцій, практичних занять; • індивідуальні семестрові завдання та методичні рекомендації для самостійної роботи слухачів; • мультимедійні презентації до навчальних занять; • навчальні відеофільми, відеофрагменти уроків, виховних заходів у закладах освіти.
Рекомендовані джерела (основна та допоміжна література), електронні інформаційні ресурси	<i>Нормативно-правова база</i> (Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, листи Міністерства освіти і науки України) Основна література: 1. Болонський процес: Документи / Уклад.: З. І. Тимошенко, А. М. Греков, Ю. А. Гапон, Ю. І. Пелеха. К.: Освіта, 2004. 169 с. 2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Зdirко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 252 с. 3. Васянович Г.П. Педагогіка вищої школи. Навчально-методичний посібник. Л.: Просвіта, 2000. 100 с. 4. Васянович Г.П. Педагогічна етика. Навчально-методичний посібник. Л.: Просвіта, 2004. 344 с. 5. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: вид-тво ППУ, 1994. 191 с. 6. Власова О.І. Педагогічна психологія : Навч. посібник. К.: ПАРОПАН, 2005. 400 с. 7. Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с. 8. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 484 с. 9. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К. : Університет Україна, 2005. 237 с. 11. 10. Малахов В. А. Етика спілкування : навч. посіб. / В. А. Малахов. К. : Либідь, 2006. 400 с. 11. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с. 12. Мовчан В.І. Історія і теорія етики. Курс лекцій. Навчальний посібник. Дрогобич, 2003. 13. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/ (дата звернення: 15. 04. 2025). 14. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. К.: Освіта, 1988. 254 с. 15. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с. 16. Derchynska I. A. (2025) Peculiarities of the origin and interpretation of the basic concepts of research on the development of the content of school humanitarian education in Podkarpatska Rus (1919- 1939). Humanitarian ethics and its principles. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка». № 1(47) 2025. Ст. 47-57. 17. Nemzeti Pedagógus Kar Etikai Kódexe https://nemzetipedkar.hu/wp-content/uploads/2021/09/npk-etikai-kodex_hatalyos-2021-09-23.pdf 18. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1. Інформаційні ресурси 1. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), зі змінами 2019 р. Про вищу освіту https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18)

	2. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) / Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhenniyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti 3. Концепція «Нова українська школа» (2016 р.) /Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерствоосвіти і науки України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf. 4. Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.) / Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti 5. Fábry Béla: Etika a pedagógiában – pedagógusetika. Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. http://epa.oszk.hu/00000/00035/00059/2002-04-xx--Tajekoztato.html 6. Magyar Tudományos Akadémia Tudományetikai Kódexe https://mta.hu/data/dokumentumok/bolyai_osztondij/tudomanyetikai_kodex_kgy_201_00504.pdf
--	---

Основні теми дисципліни та теоретичний матеріал для опрацювання

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Історія та умови виникнення етики.

Тема 2. Поняття загальної етики. Гуманітарна етика та її принципи.

Тема 3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики.

Змістовий модуль 2.

Тема 4. Особливості етики різних професій.

Тема 5. Предмет та завдання педагогічної етики. Категорії педагогічної етики.

Тема 6. Зародження і розвиток педагогічної етики.

Змістовий модуль 3.

Тема 7. Сутність та функції педагогічної моралі.

Тема 8. Особливості педагогічної етики у вищій школі.

Тема 9. Педагогічний такт як основа професійної діяльності вчителя.

Тема 10. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя початкової школи.

Змістовий модуль 1

Походження етики. Поняття загальної етики

Слово етика має давньогрецьке походження (ethos), що означає звичай, етикет, традицію. Її предметом є мораль (моральність) — її походження, характер і структура. У сучасному розумінні етика — це філософська наука, що займається вивченням моралі, сукупністю норм поведінки та правил людської взаємодії. Етика змінюється в залежності від історичної епохи, адаптуючись до соціальних умов конкретного часу.

Етика, зокрема, шукає відповіді на такі запитання:

- Що таке мораль?
- Що є добром і злом?
- Що є правильним і неправильним?
- Що є істинним і хибним?
- Чому потрібно жити етично?
- Що відрізняє моральне від аморального?
- Чи мають моральні судження істинне значення? (Чи можемо ми, наприклад, сказати, що заповідь «Не вбивай» є істинною?)

Етичні напрямки:

Загальна етика має на меті аналіз загальних ознак людської практики, а також її загальних і специфічних умов. Загальна етика розглядає моральність у

широкому розумінні. Вона досліджує етику окремих індивідів лише настільки, наскільки вони є представниками людського роду, членами певної соціальної групи чи продуктами конкретної історичної епохи та світогляду. Загальна етика вивчає, як повинна поводитися людина в певному суспільстві.

Професійна етика описує етичні норми, пов'язані з виконанням професійних обов'язків. До сфери професійної етики належать, зокрема, етика інженера, етика педагога, лікарська етика, етика адвоката, комерційна етика. Професійна етика охоплює також специфічні сфери людської діяльності, такі як етика виборчого процесу, етика дорожнього руху, етика використання Інтернету тощо.

Огляд основних етичних понять відкриває додаткові можливості для тлумачення та пояснення етики.

Мораль (об'єкт вивчення етики) – це категорія взаємовідносин, яка відображає ставлення людини до самої себе, до предметів, до інших людей, до різноманітних соціальних груп, що її оточують, та до світу загалом. Це сукупність правил, які керують поведінкою людини, допомагають її оцінювати і які вважаються соціально правильними, а також реальне втілення цих правил у поведінці.

Мораль (*moralis*) – латинський відповідник слова «етика», має аналогічне значення.

Моральність (*moralitas*) – означає етичність, дотримання моральних норм.

Етос (*ethos*) – звичай, етикет, традиція. У межах певної культури або духу епохи *ethos* визначає співвідношення між групами цінностей і пріоритетність цінностей у межах цих груп, що варіюється залежно від історичного періоду та культури.

Етос (у ще одному значенні) – характер, стійкість особистості; носій етосу має своєрідну «ауру», що виявляється у цілісності його морального образу.

Характерні риси етосу: він включає як об'єктивні, так і суб'єктивні елементи; охоплює загальні, індивідуальні та особливі категорії; є просторово-часово відносним, що не виключає наявності в ньому як сталих, так і змінних компонентів.

Табу – заборона, яка стосується найелементарніших проявів людського життя. Прикладами таких заборон є: заборона торкатися до мертвого тіла, інцест (заборона кровозмісних стосунків), а також заборона зірвати яблуко з дерева пізнання (біблійний сюжет).

Моральна норма – це вимога до ідеальної поведінки чи форми діяльності, яка формулюється для індивіда суспільством через вплив минулого (традиція), теперішнього (право) або майбутнього (проектне бачення суспільства, спільноти). Моральна норма є конкретним принципом, сукупністю правил і настанов, визнаних суспільством.

Етикет – слово французького походження, зменшувальна форма від «етика». Це сукупність правил поведінки у сфері соціальних відносин у повсякденному житті, що регулюють зовнішні прояви взаємодії між людьми. У міжособистісному (зокрема дипломатичному) спілкуванні дотримання правил етикету набуває форми протоколу.

Звичай — повторювана, загальноприйнята та поширена форма поведінки (наприклад, народний звичай).

Моральна свідомість – це моральне відображення суспільних відносин у формі ідеалів, ідей, принципів, норм. Як специфічна форма суспільної свідомості, моральна свідомість відтворює об'єктивні соціальні потреби в суб'єктивній формі уявлення про те, «як має бути». Вона оцінює явища життя з точки зору їх відповідності моральним цінностям. Саме з уявлення про «належне» виникають моральні вимоги, які за сприятливих умов набувають характеру обов'язковості.

Моральна якість (властивість) – це риса особистості, її внутрішня визначеність, характерна ознака (наприклад: скромність, мужність, готовність допомагати, підступність).

Моральне почуття – це внутрішній або зовнішній імпульс, інтуїція, що має моральний зміст (наприклад, смуток, радість, вірність). Радість від сонячної погоди не має морального змісту. Моральне почуття є установкою, яка мотивує певну рису чи вчинок. Прикладами є альтруїзм (самопожертва), гуманізм (любов до ближнього).

Моральна установка (attitude) – це позитивне або негативне ставлення до осіб, груп, моральних ідеалів (наприклад, патріотизму).

– Позитивні установки: симпатія, увага, емпатія.

– Негативні установки: упередження, стереотипи, дискримінація.

Принцип – це базова істина, яка слугує орієнтиром для моральної поведінки.

Право – система норм, що виражає волю панівних класів у формі законів. Регулює поведінку та вчинки індивіда. Право і етика тісно пов'язані: правові норми часто спираються на моральні засади. Проте юридично дозволене не завжди є морально допустимим.

Моральні норми:

здебільшого мають неписаний характер;
можуть бути письмовими (наприклад, у формі етичного кодексу);
передаються через виховання;
підтримуються звичаєм і традицією;
передаються через соціальні зразки поведінки.

Правові норми:

- завжди письмові;
- формуються на основі суспільного консенсусу;
- їх дотримання контролюється державою.

Наслідки моральних відхилень (аномалій) можуть бути такими:

міміка осуду,
поблажливість,
відвернення,
формування негативної думки,
у серйозніших випадках – осуд, соціальне відторгнення.

Залежно від епохи та суспільства засоби покарання змінювались: існували ганебні стовпи, лави ганьби, карні клітки, а також більш жорстокі санкції. Зараз у деяких випадках навіть може бути юридично визнана моральна шкода.

Змістовий модуль 2

Особливості етики різних професій

Професійна етика – це сукупність моральних норм, принципів, правил поведінки, що регулюють діяльність людини в межах її професії. Вона враховує соціальну значущість професії, її вплив на людину й суспільство.

Професійна мораль – це внутрішні переконання, мотивації й оцінки, які формуються в процесі виконання професійного обов'язку. Вона відображає моральну культуру представника певної професії.

Загальні риси професійної етики

Незалежно від професії, професійна етика базується на таких загальнолюдських принципах:

- * гуманізм
- * чесність
- * відповідальність
- * справедливість
- * повага до гідності особистості
- * служіння суспільному благу

Вплив професії на етичні вимоги

Кожна професія має свою специфіку, яка впливає на:

=характер професійних стосунків (з людьми, організаціями, клієнтами);

=міру моральної відповідальності;

=допустимі форми впливу та комунікації;

=пріоритети в прийнятті рішень.

Особливості етики в різних професіях

Педагогічна етика охоплює:

*орієнтацію на виховання особистості;

*важливість етичного прикладу, педагогічного такту;

*формування моральних орієнтирів учнів;

*чітке дотримання психолого-етичної дистанції між педагогом і здобувачем освіти.

Медична етика обіймає такі елементи:

+ головний принцип – «не нашкодь» (лат. *primum non nocere*);

+ повага до життя, здоров'я та гідності пацієнта;

+ обов'язок збереження лікарської таємниці;

+ етичні дилеми: евтаназія, аборт, трансплантація.

Юридична етика містить:

-дотримання принципу законності та справедливості;

- конфіденційність та адвокатська таємниця;

- етичну відповідальність за захист прав людини;

- заборону використання професійних знань у корисливих цілях.

Журналістська етика обіймає такі елементи:

* дотримання правди, об'єктивності та неупередженості;

* повага до приватного життя;

* етична оцінка джерел інформації;

* баланс між свободою слова і соціальною відповідальністю.

Етика державного службовця містить:

-служіння суспільству, а не особистим інтересам;

-неупередженість, політична нейтральність;

-заборона корупції;

-забезпечення прозорості, підзвітності, законності дій.

Фактори, що впливають на формування професійної етики такі:

— культура організації/установи;

— освітній рівень і підготовка фахівця;

— наявність етичних кодексів у професійному середовищі;

- морально-етичний клімат колективу;
- особисті моральні якості працівника.

Кодекс професійної етики – це офіційний документ, який закріплює моральні вимоги до представників певної професії.

Приклади:

Кодекс етики педагога

Кодекс медичної етики

Кодекс журналістської етики

Кодекс суддівської етики

Кодекс держслужбовця

Висновки:

Етика – обов’язковий елемент будь-якої професійної діяльності, особливо в тих галузях, де йдеться про роботу з людьми. Етична поведінка формує довіру суспільства до представників професій. Специфіка професії визначає унікальні моральні виклики, які потребують професійного розв’язання.

Етична компетентність – це важлива складова професійної майстерності сучасного фахівця.

Етапи історичного розвитку педагогічної етики

I. Давній світ

Стародавній Єгипет, Індія, Китай – етичні вимоги до наставника були вписані в релігійно-моральні норми.

У Конфуціанстві – вчитель як носій мудрості, зразок моральної поведінки.

Сократ, Платон, Арістотель (Антична Греція): навчання – шлях до доброчесності; моральне виховання є основним завданням педагога.

II. Середньовіччя

Педагогіка набуває релігійного характеру.

Основна етична функція вчителя – виховувати в покорі, вірі, смиренні.

Характерні моральні якості: відданість Богові, послух, духовна чистота.

III. Новий час (XVII–XIX ст.)

Формування гуманістичної педагогіки:

Я.А. Коменський: учитель – «служитель правди», має бути моральним взірцем.

Ж.-Ж. Руссо: виховання має розвивати природну доброту дитини.

Й.Г. Песталоцці: головне завдання педагога – діяти з любов’ю.

Зростає соціальна відповідальність педагога перед суспільством.

IV. XIX–XX ст.

Виникнення наукової педагогіки, де моральні аспекти займають окрему нішу.

К.Д. Ушинський – вчитель виховує не тільки словом, а й моральною поведінкою.

Антон Макаренко – педагог має бути морально бездоганим, етична вимогливість до себе – основа авторитету.

V. Сучасність (кінець XX – поч. XXI ст.)

Педагогічна етика стає самостійною науковою дисципліною.

В умовах НУШ (Нової української школи) педагог має:

- поєднувати професіоналізм із моральною культурою;
- будувати партнерські відносини на основі довіри, поваги, свободи вибору;
- дотримуватись академічної доброчесності;
- володіти етичними механізмами вирішення конфліктів.

Чинники, що впливали на розвиток педагогічної етики:

- * зміна поглядів на дитину та її цінність;
- * розвиток гуманістичної філософії та психології;
- * зміна ролі педагога в суспільстві;
- * впровадження етичних кодексів у сфері освіти;
- * професіоналізація педагогічної діяльності.

Значення педагогічної етики сьогодні

В умовах реформ освіти та зростання етичних викликів (дистанційне навчання, булінг, академічна недоброчесність) роль педагогічної етики лише зростає.

Вона є: орієнтиром поведінки педагога; засобом виховання особистості учня; фактором формування морального клімату в колективі.

Висновки:

Педагогічна етика виникла разом із суспільною потребою виховувати людину морально зрілою. Її розвиток – це шлях від релігійно-звичаєвих норм до науково обґрунтованої професійної етики. Сучасний педагог має бути не лише фахівцем, а й етичним лідером, який виховує не словом, а прикладом.

Змістовий модуль 3

Педагогічна мораль: сутність, розвиток і вплив на особистість

Педагогічна мораль – це система моральних норм, ідеалів, принципів і вимог, які регулюють поведінку педагогів у професійній діяльності, насамперед у процесі навчання та виховання.

Вона ґрунтується на загальнолюдських моральних цінностях, але має власну специфіку, пов'язану з соціальною значущістю професії вчителя й особливостями взаємодії «педагог – здобувач освіти».

Основні риси педагогічної моралі:

- орієнтація на гуманістичні ідеали (любов до дитини, повага, справедливість);
- моральна відповідальність за результати виховання;
- етична регуляція професійних міжособистісних стосунків (з учнями, батьками, колегами);
- вплив не лише словами, а власним прикладом поведінки.

Функції педагогічної моралі:

- Регулятивна – визначає норми моральної поведінки педагога;
- Оціночна – забезпечує етичну оцінку вчинків учителя й учнів;
- Виховна – формує моральний ідеал у здобувачів освіти;
- Комунікативна – сприяє створенню морально здорової атмосфери у колективі;
- Світоглядна – сприяє становленню морального світогляду вчителя;
- Зразкова (модельна) – педагог виступає моральним прикладом для учнів.

Основні етапи історичного розвитку моралі

Мораль як суспільне явище виникла ще до появи письма. Вона пройшла складний шлях становлення:

1. Первісне суспільство:

- *Мораль ототожнювалась із звичаями, табу, традиціями племені.
- *Визначалася колективною свідомістю, тотемними уявленнями.

2. Античність:

- Виникає філософське осмислення моралі (Сократ, Платон, Арістотель).
- Основні ідеї: доброчесність, гармонія, розумне життя.

3. Середньовіччя:

- =Мораль підпорядковується релігійній догматиці.
- =Християнська мораль: любов до ближнього, покаяння, милосердя.

4. Новий час (XVII–XVIII ст.):

- *Розвиток ідей свободи, гідності, прав людини.
- *Мораль стає світською, автономною від релігії (Кант: моральний закон усередині нас).

5. Сучасність:

- Плюралізм моральних поглядів, розвиток професійної та прикладної етики.

-Формується педагогічна етика як окрема галузь, із власною системою норм.

Роль педагогічної моралі у формуванні особистості

Педагогічна мораль є провідним чинником морального виховання особистості. Через взаємодію з педагогом здобувач освіти засвоює соціальні норми, цінності, моделі поведінки.

Основні напрями впливу:

Формування моральних уявлень – учні засвоюють етичні поняття (добро, справедливість, гідність).

Моделювання моральної поведінки – педагог як моральний зразок.

Розвиток емпатії та рефлексії – педагог сприяє розвитку емоційного інтелекту.

Закладання основ відповідальності та совісті – через моральне оцінювання поведінки.

Умови ефективного морального впливу:

- *власна етична культура педагога;
- *послідовність дій і слів;
- *індивідуальний підхід до вихованців;
- *створення морального мікроклімату в класі/групі.

Професійна етика: поняття та сутність

Професійна етика – це система моральних норм, принципів, цінностей, що регулюють поведінку людини в межах її професійної діяльності. Вона формує моральні орієнтири фахівця, визначає межі допустимого та бажаного у відносинах із колегами, клієнтами, суспільством.

Основні характеристики професійної етики:

- базується на загальнолюдських моральних нормах;
- відображає специфіку конкретної професії;
- виконує регулятивну, мотиваційну, виховну функції;
- сприяє формуванню етичного обличчя професіонала.

Професійний обов'язок – усвідомлена відповідальність перед суспільством за якісне виконання професійної ролі.

Моральна відповідальність – здатність нести наслідки своїх рішень і вчинків перед колегами, клієнтами, суспільством.

Професійна честь – моральна самооцінка фахівця, заснована на вірності професійним ідеалам.

Педагогічна етика як галузь професійної етики

Педагогічна етика – це сукупність моральних норм і принципів, що регулюють поведінку педагога у професійній діяльності, зокрема у взаємодії з учнями, студентами, батьками, колегами, адміністрацією.

Особливості педагогічної етики:

- тісний зв'язок із вихованням моральних якостей у здобувачів освіти;
- висока соціальна значущість діяльності педагога;
- потреба в самоконтролі, педагогічному такті, емоційній стабільності;
- поєднання авторитету і гуманізму.

Педагогічний обов'язок – моральна потреба педагога здійснювати навчально-виховний процес на основі гуманізму, поваги до особистості учня.

Педагогічна відповідальність – готовність нести відповідальність за результати освітньої діяльності, за вплив на формування особистості.

Педагогічний такт – здатність до етичного самоконтролю, вміння діяти коректно, делікатно, не принижуючи гідність здобувача освіти.

Основні принципи педагогічної етики такі:

Гуманізм – повага до гідності та прав кожної особистості.

Справедливість – рівне ставлення до всіх здобувачів освіти.

Довіра – основа взаємодії вчителя й учня.

Конфіденційність – недопущення розголошення особистої інформації.

Самоаналіз і рефлексія – здатність до етичної оцінки власної діяльності.

Функції професійної та педагогічної етики є такі:

- Регулятивна – встановлює правила поведінки у професійному середовищі;
- Оціночна – дає моральну оцінку вчинкам педагога;
- Мотиваційна – спонукає до саморозвитку, вдосконалення;
- Комунікативна – сприяє ефективній етичній взаємодії;
- Виховна – служить прикладом для виховання моральності у студентів.

Кодекс етики педагога: призначення та структура

Кодекс етики педагога – це нормативний документ, який закріплює основні етичні принципи, моральні обов'язки, правила поведінки працівників освіти.

Може містити такі розділи:

- +Етичні стандарти взаємодії з учнями, студентами;
- +Етика поведінки в педагогічному колективі;
- +Дотримання академічної доброчесності;
- +Заборона дискримінації, образ, упередженості.

Висновки:

Професійна та педагогічна етика забезпечують етичну якість професійної діяльності.

Педагог – не лише виконавець освітніх функцій, а й моральний приклад.

Дотримання етичних норм – основа довіри, поваги та ефективного освітнього процесу.

Особливості педагогічної етики у вищій школі

Педагогічна етика у вищій школі – це система моральних норм, принципів і вимог, що регулюють професійну поведінку викладача ЗВО (закладу вищої освіти) в навчальній, науковій і виховній діяльності.

Особливості педагогічної етики у вищій освіті:

Паритетність стосунків: студент і викладач – суб'єкти взаємодії; викладач не тільки навчає, але і сприяє розвитку критичного мислення.

Дотримання академічної доброчесності: відмова від плагіату, фальсифікацій, корупційних проявів.

Наукова культура поведінки: коректність у полеміці, повага до альтернативних думок.

Повага до автономії студента: викладач не нав'язує світогляд, але підтримує особистісне зростання.

Професійна дистанція: уникаються фамільярність, упередженість, дискримінація.

Етичні принципи викладача ЗВО такі:

- * гуманізм;
- * повага до гідності студента;
- * відкритість і чесність;
- * етична оцінка знань;
- * педагогічна справедливість;
- * етика зворотного зв'язку.

Педагогічний такт як основа професійної діяльності вчителя

Педагогічний такт – це здатність педагога до морально врівноваженої, делікатної поведінки в ситуаціях професійної взаємодії, що враховує емоційний стан і гідність здобувача освіти.

Риси педагогічного такту такі:

- *чуйність;
- *витримка;
- *об'єктивність;
- *делікатність;
- *терпимість;

*культура мови і жесту.

Значення педагогічного такту:

=Збереження психологічного комфорту учня або студента;

=Профілактика конфліктів;

=Підвищення авторитету вчителя;

=Підтримка мотивації до навчання;

=Формування атмосфери довіри та співпраці.

Ситуації, де важливо проявляти такт:

*виправлення помилок учня;

*дисциплінарні зауваження;

*оцінювання знань;

*реагування на провокаційну поведінку;

*емоційне напруження на уроці.

Висновок:

Педагогічний такт – це професійна майстерність у сфері міжособистісної взаємодії. Він базується на етичній культурі, самоконтролі та емпатії.

Педагогічна майстерність майбутнього вчителя початкової школи

Педагогічна майстерність – це високий рівень професіоналізму вчителя, що поєднує глибокі знання, методичну досконалість, етичну поведінку та здатність до творчого впливу на розвиток учнів.

Компоненти педагогічної майстерності вчителя початкової школи:

*Гуманістична спрямованість – любов до дітей, доброзичливість, моральна відповідальність.

*Психолого-педагогічна компетентність – знання вікових особливостей молодших школярів.

*Методична грамотність – володіння ефективними методами і технологіями навчання.

*Комунікативна культура – вміння будувати довірливу та мотивувальну взаємодію.

*Професійна рефлексія – здатність аналізувати й коригувати власну діяльність.

Особливості педагогічної майстерності в умовах НУШ (Нової української школи):

* орієнтація на індивідуальність дитини;

* компетентнісний підхід до навчання;

* використання інтерактивних методів;

* партнерство «вчитель – учень – батьки»;

* здатність до інноваційної діяльності.

Висновок:

Педагогічна майстерність майбутнього вчителя початкової школи – це поєднання професійних знань, моральних принципів і творчої самореалізації. Вона забезпечує якісну освіту й гармонійний розвиток дитини.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійної роботи студентів

Методичні рекомендації щодо виконання навчальної дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність»

Навчальна дисципліна «Професійна етика та професійна компетентність» посідає важливе місце в магістерській підготовці. Вивчення предмету сприяє формуванню високих моральних якостей у фахівців, розвитку професійної культури, підвищенню якості роботи та зміцненню довіри в суспільстві. А також навчальний курс сприяє розширенню загального етико-педагогічного кругозору студентів, формуванню професійно-педагогічного, наукового світогляду, цілісної системи знань про етичні засади, норми, принципи, цінності людини.

В цілому, вивчення професійної, педагогічної етики є важливим для формування відповідальних, компетентних та моральних фахівців, які здатні працювати на благо суспільства.

Під час вивчення курсу «Професійна етика та професійна компетентність» студенти повинні здобути знання про: основні етичні категорії, принципи та норми професійної діяльності, історію розвитку етичних учень, специфіку педагогічної етики, моральні якості, необхідні для педагога, методи та прийоми формування етичної культури, а також вміти застосовувати ці знання на практиці, вирішувати етичні дилеми та конфлікти, що виникають у професійній діяльності, та формувати власну етичну позицію.

У процесі вивчення курсу «Професійна етика та професійна компетентність» студенти повинні вміти:

- розпізнавати й чітко формулювати етичні виклики в освітньому середовищі;
- застосовувати етичні теорії та принципи для аналізу й вирішення проблемних ситуацій; критичне мислення для аналізу етичних дилем; власні моральні принципи та цінності у професійній діяльності;
- аналізувати реальні ситуації та ухвалювати зважені етичні рішення;

- критично осмислювати власні цінності та їх вплив на професійну поведінку;

- ефективно та шанобливо спілкуватися з учнями, батьками, колегами та іншими учасниками освітнього процесу;

- дотримуватись норм, що регулюють конфіденційність, приватність та інші професійні обов'язки.

Навчальний курс «Професійна етика та професійна компетентність» має сприяти: формуванню позитивного ставлення до професії педагога, розвитку відповідальності та самостійності, зміцненню поваги до особистості учня, збереженню та покращенню морального клімату в освітньому середовищі.

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів під час вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність»

Самостійна робота студентів є основним засобом засвоєння навчального матеріалу впродовж навчального семестру. Самостійна діяльність студента — це цілеспрямована когнітивна, організаційна та методична активність, спрямована на досягнення результатів навчання без безпосередньої участі викладача.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей студентів та активізація їхньої розумової діяльності;
- формування здатності до навчання впродовж усього життя;
- розвиток морально-вольових якостей.

У процесі самостійної роботи студенти опановують:

- навички самостійного пошуку наукової літератури;
- творчий підхід до засвоєного матеріалу та його інтерпретацію;
- уміння, необхідні для щоденної самостійної роботи з метою набуття, узагальнення знань, умінь і навичок з навчального предмету.

Самостійну роботу студент виконує без безпосередньої участі викладача. Розробляючи окремі теми, студент вчиться системно працювати з методичними матеріалами та науковою літературою, з допоміжними посібниками в читальному залі, а також опановує навички самостійного використання інтернету й інших інформаційних ресурсів.

Для ефективного виконання завдань студенти забезпечуються відповідними методичними матеріалами, які містять контрольні запитання та

перелік рекомендованої літератури. Перелік індивідуальних завдань складається викладачем відповідно до змісту навчальної програми дисципліни.

Організація самостійної роботи студентів

Зміст самостійної роботи студентів визначається силабусом дисципліни та навчальною програмою. До самостійної роботи належить:

- самостійне опрацювання менш складного теоретичного матеріалу;
- виконання певних практичних завдань, що не потребують безпосереднього керівництва викладача.

Опрацювання навчального матеріалу студентами може здійснюватися в бібліотеці, навчальних аудиторіях, комп'ютерних класах або вдома. Необхідні інструкції для виконання самостійної роботи студенти отримують від викладача.

Типи завдань самостійної роботи

У межах дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність» викладач може доручати студентам такі види самостійної роботи:

- короткий зміст окремих тем або питань;
- опрацювання наукової літератури;
- підготовка до підсумкової модульної роботи на основі самостійно опрацьованих питань.

Контроль рівня знань студентів здійснюється за допомогою тестів, усних і письмових завдань. Перевагами тестового контролю знань з дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність» є високий рівень об'єктивності, забезпечення системності на всіх етапах навчання, уніфікованість та стандартизація, а також можливість одночасної перевірки знань усіх студентів з усього обсягу навчального матеріалу.

Критерії оцінювання опрацьованого теоретичного матеріалу:

- дотримання строків виконання завдання;
- рівень опрацювання завдання;
- якість виконаної роботи;
- ступінь самостійності під час виконання;
- креативний підхід до виконання завдання.

Ефективність самостійної роботи студентів залежить від рівня їх підготовленості до навчальної діяльності. Позитивним наслідком виконання самостійних завдань є формування свідомого ставлення студентів до навчання.

Критерії самостійної роботи студентів:

- послідовність і логічність;
- важливість формування індивідуального темпу і методики роботи вже на початкових етапах навчання;
- здатність до самостійного вирішення не складних проблем;
- належний рівень зацікавленості у навчанні, що слугує підґрунтям для професійної підготовки особистості тощо.

Самостійні завдання можуть виконуватися у зошитах, у формі есе, презентацій тощо.

Отже, самостійна робота студентів є важливою та невід'ємною складовою дисципліни і відіграє ключову роль у здобутті кредитного модуля. Її належна організація сприяє ефективному засвоєнню дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність». У процесі самостійної роботи студенти набувають здатності до самостійного здобуття знань, прийняття рішень і відповідальності за них, формують індивідуальні навички організації праці та самонавчання, а також розвивають свої особистісні якості як майбутні кваліфіковані фахівці.

Методичні вказівки до підготовки до семінарських занять з дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність»

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчання у закладах вищої освіти, під час якої відбувається обговорення заздалегідь визначених тем. Для участі в таких заняттях студенти готують реферати та доповіді на основі індивідуального наукового пошуку. Семінарські доповіді за основними темами дисципліни сприяють ефективному закріпленню теоретичних знань, отриманих під час лекцій, опрацювання наукової літератури та самостійної роботи з навчальним матеріалом.

Основна мета семінарських занять – засвоєння студентами навчального матеріалу з дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність» через глибокий аналіз основних проблем курсу та їх колективне обговорення, а також формування вміння творчого застосування набутих знань на практиці.

Завдання семінарських занять:

- закріплення теоретичних знань;
- опанування наукового апарату дисципліни;
- розвиток усних і письмових комунікативних навичок;
- залучення студентів до наукової та дослідницької діяльності;
- формування навичок креативного мислення, самостійного формулювання думок і їх вираження;

- оволодіння вмінням обґрунтування наукових положень і висновків;
- здатність поєднувати загальні теоретичні підходи з вимогами практики.

Особливості семінару як форми навчання в межах дисципліни «Професійна етика та професійна компетентність»:

- активна участь студентів у розумінні суті порушених проблем, в обговоренні винесених на розгляд питань;
- створення викладачем умов для вільного висловлення студентами власної думки з обговорюваних тем, допомога у формуванні аргументованих висловлювань;
- у разі недостатньої підготовленості студентів семінар набуває форми фронтальної бесіди.

Методи підготовки та проведення семінарських занять:

- = інформування студентів про тему, план семінару та рекомендовану літературу;
- = опрацювання та осмислення теоретичного матеріалу відповідно до тематичного плану семінару та рекомендованої літератури;
- = підготовка до обговорення інформаційних блоків у форматі діалогу, дискусій, конференцій тощо;
- = написання есе, рефератів.

Алгоритм підготовки до семінарського заняття:

- проаналізувати тему заняття, осмислити її основні проблеми, винесені на обговорення;
- опрацювати та законспектувати рекомендовану наукову та методичну літературу;
- сформулювати та обґрунтувати власну точку зору щодо кожного з питань;
- записати запитання, які виникли в процесі підготовки, та звернутися до викладача кафедри для уточнень до початку семінару;
- підготувати доповідь згідно з визначеною темою.

Практичні (семінарські) заняття та самостійні роботи

А) Основні теми практичних (семінарських) занять:

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Історія та умови виникнення етики.

Питання для обговорення:

1. Передумови виникнення етики: моральні уявлення у первісному суспільстві.
2. Розвиток моральної філософії у Стародавньому Сході (Китаї, Індії).
3. Етика в античній Греції та Римі.
4. Етика в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу.
5. Розвиток етичної думки у ХІХ-ХХ століттях.

Рекомендована література

1. Берека В., Галас. А. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
2. Бралатан В. П. Професійна етика: навч. посіб. / В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко. К. : Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Малахов В. А. Етика : курс лекцій / В. А. Малахов. [3-тє вид.]. К. : Либідь, 2001. 384 с.
4. Мовчан В. І. Історія і теорія етики. Курс лекцій. Навчальний посібник. Дрогобич, 2003.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Педагогіка: хрестоматія / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003.
6. Юрій М. Ф. Етика : [підручник] / М. Ф. Юрій. [2-е вид., стереотип]. К. : Дакор, 2008. 320 с.

Тема 2. Поняття загальної етики.

Питання для обговорення:

1. Етимологія слова «етика». Етика як розділ філософії, що вивчає мораль.
2. Предмет етики: мораль як система вимог, норм і правил поведінки.
3. Структура етики: нормативна етика, метаетика, прикладна етика.
4. Значення етики в житті людини.

Рекомендована література

1. Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с.
2. Малахов В. А. Етика спілкування : навч. посіб. / В. А. Малахов. К. : Либідь, 2006. 400 с.

3. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Педагогіка: хрестоматія / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003.
5. Юрій М. Ф. Етика : [підручник] / М. Ф. Юрій. [2-е вид., стереотип]. К. : Дакор, 2008. 320 с.

Тема 3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики.

Питання для обговорення:

1. Професійна етика в суспільстві.
2. Класифікація професійної етики.
3. Основні принципи професійної етики.
4. Приклади професійної етики (медична, юридична, педагогічна, журналістська тощо).
5. Проблеми професійної етики.
6. Етика і право. Етика і релігія.

Рекомендована література

1. Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с.
2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с
4. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
5. Чернокозова В., Чернокозов И. Профессиональная этика учителя. К.: Освіта, 1988. 144 с.

Змістовий модуль 2.

Тема 4. Особливості етики різних професій.

Питання для обговорення:

1. Медицина: Етичні дилеми, пов'язані з лікуванням, евтаназією, експериментами на людях, конфіденційністю пацієнтів.
2. Право: Етика адвокатської діяльності, суддівства, прокуратури, зокрема, принципи незалежності, неупередженості, справедливості.

3. Журналістика: Етика висвітлення інформації, відповідальність за достовірність фактів, захист джерел інформації.
4. IT: Етичні питання, пов'язані з конфіденційністю даних, кібербезпекою, розробкою штучного інтелекту.
5. Етичні кодекси та їх роль: значення етичних кодексів для регулювання професійної діяльності.

Рекомендована література

1. Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с.
2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с
4. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
5. Чернокозова В., Чернокозов И. Профессиональная этика учителя. К.: Освіта, 1988. 144 с.

Тема 5. Предмет та завдання педагогічної етики. Категорії педагогічної етики.

Питання для обговорення:

1. Поняття педагогічної етики. Специфіка професійної діяльності педагога.
2. Предмет та завдання педагогічної етики.
3. Основні функції педагогічної етики.
4. Загальнолюдські цінності педагога.
5. Значення педагогічної етики для формування професійної компетентності та моральної культури вчителя.

Рекомендована література

1. Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с.
2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с
4. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.

5. Nemzeti Pedagógus Kar Etikai Kódexe https://nemzetipedkar.hu/wp-content/uploads/2021/09/npk-etikai-kodex_hatalyos-2021-09-23.pdf
6. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1.

Тема 6. Зародження і розвиток педагогічної етики.

Питання для обговорення:

1. Зародження педагогічної етики. Педагогічна думка в Античності. Вплив філософів (Сократ, Платон, Аристотель) на формування моральних ідеалів.
2. Розвиток педагогічної думки у Середньовіччі: роль церкви у формуванні етичних норм виховання.
3. Педагогічна етика у епоху Відродження: гуманістичні ідеї про цінність людської особистості.
4. Становлення педагогічної етики як науки.
5. Педагогічна етика у XX-XXI століттях.

Рекомендована література

1. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
2. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К. : Університет Україна, 2005. 237 с. 11.
3. Мовчан В.І. Історія і теорія етики. Курс лекцій. Навчальний посібник. Дрогобич, 2003.
4. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
5. Fábry Béla: Etika a pedagógiában – pedagógusethika. Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00059/2002-04-xx--Tajekoztato.html>
6. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1.

Змістовий модуль 3.

Тема 7. Сутність та функції педагогічної моралі.

Питання для обговорення:

1. Визначення педагогічної моралі та її місце в системі моральності.
2. Сутність педагогічної моралі: основні моральні принципи в педагогічній діяльності, норми поведінки педагога та його моральні якості.
3. Основні функції педагогічної моралі: регулятивна, виховна, соціальна, культурологічна, експресивна.
4. Основні етапи історичного розвитку моралі.
5. Роль педагогічної моралі у формуванні особистості.

Рекомендована література

1. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К. : Університет Україна, 2005. 237 с. 11.
2. Мовчан В.І. Історія і теорія етики. Курс лекцій. Навчальний посібник. Дрогобич, 2003.
3. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
4. Fábry Béla: Etika a pedagógiában – pedagógusethika. Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00059/2002-04-xx--Tajekoztato.html>
5. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1.

Тема 8. Особливості педагогічної етики у вищій школі.

Питання для обговорення:

1. Місце педагогічної етики у професійній діяльності викладача вищої школи.
2. Основні принципи педагогічної етики у вищій школі: професійна відповідальність, педагогічний такт, об'єктивність та неупередженість, етичні аспекти комунікації.
3. Особливості застосування етичних норм у різних ситуаціях.
4. Вплив етичної культури викладача на студентів: формування моральних цінностей, виховання відповідальності, чесності, поваги до інших. Створення позитивного навчального середовища.
5. Формування професійної етики та моральних якостей майбутніх фахівців.

Рекомендована література

1. Етичний кодекс українського педагога (Проект). URL : http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11292
2. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К.: Університет Україна, 2005. 237 с. 11.
3. Петрук О.П., Мельничук Л. Б. Педагогічна етика. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання спеціальностей 7.010102 «Початкова освіта», 7.040104 «Географія». Рівне : МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. 56 с.
4. Ортинський, В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 2009, 472 с.
5. Федорова, Л. Г. Педагогічний такт – основа професійної підготовки вчителя початкової школи. Educational Dimension, 2016, 47: 371–375.
6. Філоненко О. В. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх викладачів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 206. С. 81–86.

Тема 9. Педагогічний такт як основа професійної діяльності вчителя.

Питання для обговорення:

1. Педагогічний такт як форма професійної етики. Елементи педагогічного такту.
2. Значення педагогічного такту для успішної педагогічної діяльності.
3. Розвиток педагогічного такту вчителя.
4. Перспективи розвитку педагогічного такту як важливої складової професійної компетентності вчителя.

Рекомендована література

1. Етичний кодекс українського педагога (Проект). URL : http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11292
2. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К. : Університет Україна, 2005. 237 с. 11.
3. Петрук О.П., Мельничук Л. Б. Педагогічна етика. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання спеціальностей 7.010102 «Початкова освіта», 7.040104 «Географія». Рівне : МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. 56 с.
4. Федорова, Л. Г. Педагогічний такт – основа професійної підготовки вчителя початкової школи. Educational Dimension, 2016, 47: 371-375.
5. Хоружа, Л. Л. Етичний розвиток педагога. 2012, 206 с.

Тема 10. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя початкової школи.

Питання для обговорення:

1. Актуальність проблеми педагогічної майстерності в сучасних умовах. Визначення поняття «педагогічна майстерність» та її значення для вчителя початкової школи.
2. Компоненти педагогічної майстерності: професійна, особистісна, соціально-правова компетентності.
3. Сучасні виклики та тенденції розвитку педагогічної майстерності.
4. Роль педагогічної майстерності у формуванні особистості учня. Формування ключових професійних компетентностей.
5. Етична бесіда як метод морального виховання учнів.

Рекомендована література

1. Етичний кодекс українського педагога (Проект). URL : http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11292

2. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 484 с.
3. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К. : Університет Україна, 2005. 237 с. 11.
4. Петрук О.П., Мельничук Л. Б. Педагогічна етика. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання спеціальностей 7.010102 «Початкова освіта», 7.040104 «Географія». Рівне : МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. 56 с.
5. Хоружа, Л. Л. Етичний розвиток педагога. 2012, 206 с.
6. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1.

Б) Самостійна робота студентів

Питання для самостійного опрацювання:

1. Загальна характеристика основних категорій педагогічної етики.
2. Конфлікти в педагогічному колективі та шляхи їх уникнення.
3. Теоретичні засади етичного розвитку педагога.
4. Етичний розвиток педагога як основа професійної компетентності.
5. Навчально-виховний потенціал етико-педагогічної поведінки вчителя.
6. Етика педагога як детермінанта особистісного розвитку школяра.
7. Етика взаємодії учителя з колегами.
8. Етикет і педагогічний такт у діяльності вчителя.
9. Типові помилки етико-педагогічної поведінки вчителя.
10. Етичні засади педагогічної взаємодії вчителя з учнями.
11. Розв'язання педагогічних ситуацій, моральних дилем і конфліктів.
12. Моральні конфлікти та їх особливості.
13. Способи запобігання складним педагогічним ситуаціям.
14. Короткий огляд основних аспектів педагогічного такту.
15. Виокремити й обґрунтувати принципи педагогічного такту.
16. Обґрунтувати ознаки педагогічної нетактовності.
17. Поняття «педагогічна майстерність» та її значення для вчителя початкової школи.
18. Актуальність проблеми педагогічної майстерності в сучасних умовах розвитку початкової освіти.
19. Сучасні виклики та тенденції розвитку педагогічної майстерності.
20. Роль педагогічної майстерності у формуванні особистості учня.
21. Форми прояву педагогічної культури.
22. Рівні педагогічного спілкування.
21. Виокремити й охарактеризувати складові педагогічної культури.
22. Обґрунтувати принципи педагогічного спілкування.

Основна література:

1. Болонський процес: Документи / Уклад.: З. І. Тимошенко, А. М. Греков, Ю. А. Гапон, Ю. І. Пелеха. К.: Освіта, 2004. 169 с.
2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. – 252 с.
3. Васянович Г.П. Педагогіка вищої школи. Навчально-методичний посібник. Л.: Просвіта, 2000. 100 с.
4. Васянович Г.П. Педагогічна етика. Навчально-методичний посібник. Л.: Просвіта, 2004. 344 с.
5. Ващенко Г. Виховний ідеал. –Полтава: вид-тво ППУ, 1994. 191 с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія : Навч. посібник.– К.: ПАРОПАН, 2005. 400 с.
- Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с.
- 7.Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 484 с.
8. Котигер Я. , Чамлер В. Педагогическая этика. – Кишинев: Изд-во КГУ, 1984. 107 с.
9. Малахов В. А. Етика спілкування : навч. посіб. / В. А. Малахов. К. : Либідь, 2006. 400 с.
10. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с.
11. Мовчан В.І. Історія і теорія етики. Курс лекцій. Навчальний посібник. Дрогобич, 2003.
12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 15. 04. 2025).
13. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. К.: Освіта, 1988. 254 с.
14. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
15. Чернокозова В., Чернокозов И. Профессиональная этика учителя. К.: Освіта, 1988. 144 с.
16. Nemzeti Pedagógus Kar Etikai Kódexe https://nemzetipedkar.hu/wp-content/uploads/2021/09/npk-etikai-kodex_hatalyos-2021-09-23.pdf
17. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1.

Інформаційні ресурси

18. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), зі змінами 2019 р. Про вищу освіту <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
19. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) / Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
20. Концепція «Нова українська школа» (2016 р.) /Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
21. Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.) / Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
22. Fábry Béla: Etika a pedagógiában – pedagógus-etika. Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00059/2002-04-xx--Tajekoztato.html>
23. Magyar Tudományos Akadémia Tudományetikai Kódexe https://mta.hu/data/dokumentumok/bolyai_osztondij/tudomanyetikai_kodex_kgy_201_00504.pdf

В) Запитання та завдання

1. У чому виявляється специфіка педагогічної етики?
2. Дайте характеристику основним категоріям педагогічної етики.
3. Нормативно-правове забезпечення професійної етики вчителя.
4. Запишіть основні характеристики гуманістичної концепції В. О. Сухомлинського як вчителя.
5. Доберіть бібліографію до теми: «Етичний розвиток педагога як основа професійної компетентності».
6. Складіть анотації до теми: Основні етичні вимоги до спілкування між колегами у вищій школі.
7. Складіть план-конспект етичної бесіди для учнів 1 класу.
8. Доберіть бібліографію до теми: «Соціокультурні аспекти педагогічної етики».
9. Складіть анотації до теми: Моральні критерії педагогічного колективу.
10. Доберіть бібліографію до теми: Майстерність спілкування в професійній діяльності вчителя.
11. Складіть план-конспект етичної бесіди для учнів 2 класу.
12. Розкрийте ознаки, функції та структуру моралі.
13. Особливості моралі епохи Середньовіччя.
14. Доберіть бібліографію до теми: Етикет і педагогічний такт у діяльності вчителя початкової школи.
15. Складіть анотації до теми: «Моральні основи етики вченого».
16. Моральний кодекс викладача вищої школи.
17. Напишіть реферат на тему: «Толерантність і повага, як виміри людського спілкування».
18. Напишіть реферат на тему: «Еволюція уявлень про справедливість».
19. Концепції та види справедливості.
20. Доберіть бібліографію до теми: «Типологізація толерантності за соціальними сферами її буття».

21. Розкрийте базові принципи справедливості.
22. Напишіть реферат на тему: «Особливості моралі епохи 19-20 століть».
23. Напишіть есе на одну з тем (на вибір):
- «Чому повага є основою етичної поведінки?»
 - «Совість як внутрішній етичний компас людини»
 - «Милосердя у XXI столітті: прояви та значення»
24. Підготуйте коротку презентацію (5–7 слайдів) з описом однієї етичної проблеми, з аналізом її етичного аспекту та власною позицією.
25. Напишіть есе на тему (на вибір):
- «Моральна відповідальність педагога у ситуації конфлікту».
 - «Як етичні норми допомагають уникнути професійного вигорання вчителя».
 - «Повага до особистості студента як принцип педагогічної етики».
26. Напишіть коротке резюме: Чому академічна доброчесність – основа педагогічної етики?
27. Практичні вправи:
- *Наведіть приклади трьох ситуацій з вашого життя чи оточення, у яких дотримання «золотого правила моралі» («Стався до інших так, як ти хочеш, щоб ставились до тебе») допомогло вирішити конфлікт або уникнути його.
- Проаналізуйте одну з цих ситуацій з точки зору:
- відповідальності
 - емпатії
 - справедливості
28. Кейс-аналіз
- Прочитайте кейс-ситуацію (викладач може надати або студент обирає самостійно) і дайте відповіді на запитання:
- Які етичні принципи порушено?
 - Як потрібно було вчинити з етичної точки зору?
 - Чи можуть бути різні точки зору на ситуацію?

Приклад кейсу:

Учень у класі постійно запізнюється на уроки. Учитель робить зауваження при всьому класі. Учень ображається. Як правильно вирішити ситуацію?

29. Аналіз педагогічної ситуації (кейс-метод)

Прочитайте ситуацію:

Викладач помічає, що студент під час заліку користується підказкою.

Реакція викладача – публічне зауваження у присутності всіх студентів.

Питання до аналізу:

*Які етичні принципи тут порушено?

*Якими могли бути альтернативні варіанти дій викладача з позицій педагогічної етики?

*Як у цій ситуації застосувати поняття «педагогічний такт»?

30. Теоретичний аналіз

- Дайте письмове визначення поняття «професійна етика».

- Визначте 3 основні ознаки професійної етики та проілюструйте їх прикладами з педагогічної практики.

31. Практико-орієнтоване дослідження

Проведіть міні-дослідження:

- Опитайте 3–5 педагогів: «Які етичні проблеми найчастіше виникають у стосунках між колегами?»

- Запишіть основні відповіді.

- Сформулюйте 5 рекомендацій для зміцнення етичної культури у педагогічному середовищі.

Г) Питання на іспит

1. Історія та умови виникнення етики.
2. Поняття загальної етики. Етика як сфера філософських знань.
3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками.
4. Класифікація професійної етики.
5. Особливості етики різних професій.
6. Предмет та завдання педагогічної етики.
7. Зародження і розвиток педагогічної етики.
8. Категорії педагогічної етики.
9. Сутність та функції педагогічної моралі.
10. Особливості педагогічної етики у вищій школі.
11. Моральний кодекс викладача вищої школи.
12. Конфлікти в педагогічному колективі та шляхи їх уникнення.
13. Основи етикету в ділових стосунках викладача вищої школи.
14. Соціально-педагогічні компетенції педагога вищої школи.
15. Поняття моральності в історії етики.
16. Основні етапи історичного розвитку моралі.
17. Проблема природи моралі в етиці.
18. Природні, соціальні та духовні основи моральності.
19. Основні функції моралі, їх аналіз.
20. Моральна свідомість, її структура.
21. Норми та принципи як елементи моралі.
22. Етична бесіда як метод морального виховання.
23. Назвіть і охарактеризуйте можливі стилі спілкування викладач—студент.
24. Визначте основні етичні вимоги до спілкування між колегами у вищій школі.
25. Поняття про справедливість і толерантність.

Тести з курсу «Професійна етика та професійна компетентність»

Запишіть правильну відповідь.

1. Професійна етика – це ...

- а) система конкретизованих моральних норм і принципів з урахуванням особливостей тієї чи іншої професійної діяльності людей;
- б) оціночні уявлення людей про правила поведінки різних професій;
- в) галузь філософії, яка обіймається системним вивченням проблеми людського вибору понять про добро і зло;
- г) група людських чеснот, цінностей, правил поведінки;

2. Толерантність у науковій етиці тлумачиться як:

- а) пасивне прийняття чужих ідей як своїх;
- б) активне терпиме ставлення до відмінностей у межах моральної норми;
- в) залежність однієї людини від іншої;
- г) пристосування заради вигоди;
- д) правильної відповіді немає.

3. Функції морально-професійних кодексів такі:

- а) естетична, правова, психологічна;
- б) етична, педагогічна;
- в) виховна, корекційна, регулятивна;
- г) пізнавальна, регулятивна, ціннісно-орієнтаційна.

4. До етичних категорій належать:

- а) добро і зло;
- б) моральний вибір і моральний конфлікт;
- в) честь і гідність;
- г) обов'язок і совість;
- д) всі відповіді правильні.

5. Повага як етична категорія відображає:

- а) визнання цінності іншої особистості та її прав;
- б) механізм соціального контролю;
- в) дотримання законодавчих норм;
- г) уникнення емоційної близькості.

6. Як класифікується професійна етика:

- а) медична;
- б) юридична;
- в) педагогічна;
- г) військова;
- д) дипломатична;
- е) всі відповіді правильні.

7. До моральних вимірів спілкування належать:

- а) добро, зло, співчуття, честь;
- б) повага, рівність, честь, самовизначення;
- в) толерантність, повага, співчуття, милосердя, любов;
- г) правильної відповіді немає.

8. Що є ключовим чинником прояву милосердя?

- а) активне етичне визнання гідності особистості;
- б) внутрішнє моральне прагнення допомогти страждаючому;

- в) підвищені моральні вимоги до інших;
- г) дотримання почуття міри й такту у роботі з людьми.

9. Етичний обов'язок – це:

- а) суспільна угода між кількома людьми;
- б) моральна необхідність діяти згідно з вищими цінностями;
- в) правова норма, що полягає у нерозголошенні таємниці;
- г) об'єктивність наукової аргументації;
- д) всі відповіді правильні.

10. Який термін позначає відповідальність професіонала перед суспільством за результати його діяльності?

- а) аморальність;
- б) компетентність;
- в) професійна відповідальність;
- г) конфлікт інтересів у школі.

11. У чому полягає різниця між етичним і юридичним обов'язком?

- а) юридичний ґрунтується на традиціях, а етичний – на законах;
- б) юридичний має примусовий характер, етичний – моральну мотивацію;
- в) обидва не мають жодної різниці;
- г) етичний обов'язок є суворіший за юридичний;
- д) правильної відповіді немає.

12. Основним завданням педагогічної етики є:

- а) розробка навчальних планів та програм;
- б) регулювання навчальних досягнень учнів;
- в) формування морально-етичної компетентності вчителя;
- г) визначення рівня академічної успішності класу.

13. Який механізм найбільше сприяє прояву співчуття?

- а) індивідуалізм;
- б) соціальний контроль;
- в) емпатія;
- г) радість, щастя.

14. Етична бесіда передбачає:

- а) обмін фактами, сумлінні пошуки істини у процесі роботи над темою в класі;
- б) чуйне, уважне, турботливе ставлення до співрозмовників;
- в) усвідомлення відповідальності за виховання підростаючого покоління;
- г) діалог, спрямований на досягнення морального розуміння і взаємоповаги.

15. Яке явище стало основою зародження педагогічної етики в епоху Середньовіччя?

- а) виникнення державних шкіл та академій наук;
- б) формування університетів як осередків знання й моралі;
- в) розвиток дидактики, риторики, методики викладання;
- г) впровадження обов'язкової початкової освіти для всіх.

16. Яке визначення милосердя найбільш відповідає етичному дискурсу?

- а) це моральна чутливість, що виявляється у дієвій підтримці потребуючих;
- б) це нейтральне ставлення до проблем інших;
- в) спонукання у вигляді підвищених моральних вимог;
- г) взаємозв'язок суспільного буття людей, їх моральної свідомості, моральних фактів та їх відображення у моральних уявленнях, переконаннях.

17. У чому полягала новизна поглядів Яна Амоса Коменського щодо педагогічної етики?

- а) у пріоритеті авторитарної моделі виховання;
- б) у наголошенні на ролі виховання, дисципліни в школі;

- в) у визнанні морального виховання як провідної мети освіти;
- г) у виключенні моральних категорій із педагогіки та психології.

18. До основних завдань професійної етики науковця належать:

- а) формування конкурентної поведінки у науковому середовищі;
- б) забезпечення індивідуалізації досліджень;
- в) дотримання моральних принципів у процесі пізнання, оцінки та поширення знань;
- г) максимізація кількості публікацій у рейтингових виданнях.

19. Яке з тверджень відповідає філософському розумінню гідності?

- а) гідність – це закономірності історичного розвитку етичних понять;
- б) гідність – це результат досягнень за життя людини;
- в) гідність – це вияв чуйності, гуманності, відповідальності у представників різних професій;
- г) гідність – це невід’ємна цінність особи, незалежна від її соціального положення;
- д) всі відповіді правильні.

20. У чому цінність етичної бесіди?

- а) у швидкості прийняття рішень;
- б) у сприянні моральному порозумінню між учасниками;
- в) у чуйному і уважному ставленні до співрозмовника;
- г) у маніпуляції думкою іншого.

21. Яка риса є визначальною для морально-етичного кодексу?

- а) його юридична сила та психологія;
- б) його закономірності, принципи та норми;
- в) його змінність залежно від настроїв суспільства, співрозмовників;
- г) його заснування на загальнолюдських цінностях.

22. Хто з філософів Стародавньої Греції вперше акцентував увагу на моральному обов’язку вчителя?

- а) Платон;
- б) Демокріт;
- в) Епікур;
- г) Сократ;
- д) Аристотель.

23. Справедливість як моральна цінність означає:

- а) осмислення моральних аспектів глобальних проблем сучасної етики;
- б) надання переваг однієї людини над іншими за певні заслуги;
- в) аналіз моральних почуттів людини;
- г) рівне ставлення до всіх з урахуванням об’єктивних обставин;
- д) правильної відповіді немає.

24. Етика взаємодіє з такими науками:

- а) психологія;
- б) педагогіка;
- в) історія;
- г) соціологія;
- д) філософія;
- е) всі відповіді правильні.

25. Який стиль спілкування викладача зі студентами найбільше сприяє формуванню партнерських відносин?

- а) авторитарний;
- б) демократичний;
- в) конформістський;

г) нейтральний.

26. Педагогічний такт найточніше визначається як:

- а) стриманість у викладанні складного матеріалу, психологічна рівновага педагога;
- б) вміння викладача дотримуватись норм поваги до особистості студента без втрати педагогічного авторитету;
- в) здатність уникати гострих тем у навчанні, конфліктних ситуацій на уроках;
- г) використання академічної термінології, сучасних інноваційних технологій навчання.

27. Яке поняття є ключовим у структурі педагогічної етики у вищій освіті?

- а) ієрархія знань;
- б) компетенція у сфері ІТ;
- в) академічна доброчесність;
- г) політична нейтральність.

28. У чому полягає специфіка журналістської етики порівняно з іншими професіями?

- а) у забороні використання власної думки, оцінки ситуації з психологічної точки зору;
- б) у дотриманні почутті міри, такту при проведенні розслідування;
- в) у застосуванні адміністративного регламенту під час роботи;
- г) у пріоритеті закритості джерел, специфіки та нюансів професії журналіста;
- д) у дотриманні принципів правдивості, об'єктивності та поваги до особистості.

29. Який із наведених аспектів є центральним предметом педагогічної етики?

- а) новітні технології дистанційного навчання;
- б) нормативно-правове забезпечення освітнього процесу;
- в) морально-етичні засади взаємодії між учителем і здобувачами освіти;
- г) виховна, розвиваюча та корекційна мета освітнього процесу;
- д) правильної відповіді немає.

30. Що є центральною етичною вимогою до викладача вищої школи у взаємодії зі здобувачами освіти?

- а) забезпечення академічної доброчесності та поваги до студентської гідності;
- б) покращення навчальної та організаційної роботи на заняттях;
- в) правильний вибір методів, форм, засобів, новітніх технологій навчання;
- г) підтримка гуманістичного змісту освітньої діяльності, добробуту і безпеки студентів.

Рекомендована література

1. Бобир О. Етикет учителя: навч.-метод. посіб. / О. Бобир. К.: Ленвіт, 2004. 192 с.
2. Болонський процес: Документи / Уклад.: З. І. Тимошенко, А. М. Греков, Ю. А. Гапон, Ю. І. Пелеха. К.: Освіта, 2004. 169 с.
3. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 252 с.
4. Васянович Г.П. Педагогіка вищої школи. Навчально-методичний посібник. Л.: Просвіта, 2000. 100 с.
5. Васянович Г.П. Педагогічна етика. Навчально-методичний посібник. Л.: Просвіта, 2004. 344 с.
6. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: вид-тво ППУ, 1994. 191 с.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія : Навч. посібник. К.: ПАРОПАН, 2005. 400 с.
8. Етика: Методичний посібник для вчителів / За ред. В.Д. Жукотинської, С.М. Комісарової. Чернівці, 2005. 182 с.
9. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / [Воронкова В., Беліченко А. Г., Мельник В. В., Ажажа М. А.]. Львів.: Магнолія 2006, 2009. 312 с.
10. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 484 с.
11. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
12. Ломачинська І. М. Професійна етика / І. М. Ломачинська. К. : Університет Україна, 2005. 237 с.
13. Малахов В. А. Етика спілкування : навч. посіб. / В. А. Малахов. К. : Либідь, 2006. 400 с.
14. Мовчан В. С. Етика: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Знання, 2008. 303 с.
15. Мовчан В. І. Історія і теорія етики. Курс лекцій. Навчальний посібник. Дрогобич, 2003.
16. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 15.04.2025).
17. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. К.: Освіта, 1988. 254 с.

18. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
19. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога. К.: Академвидав, 2012. 208 с.
20. Depchynska I. A. (2025) Peculiarities of the origin and interpretation of the basic concepts of research on the development of the content of school humanitarian education in Podkarpatska Rus (1919- 1939). Humanitarian ethics and its principles. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка». № 1(47) 2025. Ст. 47-57.
21. Nemzeti Pedagógus Kar Etikai Kódexe https://nemzetipedkar.hu/wp-content/uploads/2021/09/npk-etikai-kodex_hatalyos-2021-09-23.pdf
22. Vadas Gyula: Pedagógusok szakmai etikai kódexe. Sétatér, 1999/1.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), зі змінами 2019 р. Про вищу освіту <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>)
2. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) / Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Концепція «Нова українська школа» (2016 р.) /Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.) / Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
5. Професійна етика й норми професійних ділових відносин. URL: <http://www.readbookz.com/book/159/4576>.
6. Fábry Béla: Etika a pedagógiában – pedagógus etika. Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00059/2002-04-xx--Tajekoztato.html>
7. Magyar Tudományos Akadémia Tudományetikai Kódexe https://mta.hu/data/dokumentumok/bolyai_osztondij/tudomanyetikai_kodex_kgy_20100504.pdf

Виробничо-практичне видання

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З
ДИСЦИПЛІНИ
« Професійна етика та професійна компетентність»**

Магістр
(рівень вищої освіти)
01 Освіта/Педагогіка /
(галузь знань)
013 «Початкова освіта».

2025 р.

Розглянуто та рекомендовано Радою із забезпечення якості вищої освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол № 7 від 26.08. 2025 року)

Рекомендовано до видання у електронній формі (PDF) рішенням
Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол № 8 від 28.08. 2025 року)

Підготовлено до видання в електронній формі (PDF) кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

Розробник методичних вказівок:

Депчинська Іветта Аттілівна, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Рецензенти:

Зорочкіна Тетяна Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової і спеціальної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Тягур Василь Михайлович, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua)

За зміст методичних вказівок відповідальність несуть розробники.

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від 19 липня 2022 року

Шрифт «Times New Roman». Розмір сторінок методичних вказівок: А4 (210x297мм)